

Indirect opvoeden in de klas

Een veilig klassenklimaat wordt in vrijwel elke schoolgids genoemd. Een plek waar leerlingen zichzelf kunnen zijn is meestal het logische vervolg. Maar wat betekenen deze zinnen eigenlijk voor het pedagogisch handelen in de klas? Een kind zichzelf laten zijn is lastig als je het wilt leren hoe het zich moet gedragen en een veilig klassenklimaat lijkt een saaie stimulans voor leerlingen om zich te ontwikkelen. Hoe raakt de leerkracht in de klas de kern van de pedagogische ontwikkeling van een leerling. Een handreiking voor een uitdagend en kneedbaar klassenklimaat.

Sinds jaar en dag is er de grote discussie over nature en nurture. Behavioristen hebben wetenschappelijk aangetoond (Watson & Raynor, 1920) dat de omgeving een impact heeft op de ontwikkeling van leerlingen. Een stukje van deze omgeving is de klas waar de leerling in zit. De leerkracht kan zichzelf zien als een gedeelte van deze omgeving en zo directe invloed uitoefenen op de pedagogische ontwikkeling van de leerlingen. Skinner (1953) verklaart dit ook met zijn operante conditionering theorie; het belonen van goed gedrag en het straffen van ongewenst gedrag. Veel leerkrachten doen dit ook door bijvoorbeeld stickers te plakken bij goed werk.

Deze directe invloed op de pedagogische ontwikkeling van een leerling is prima, maar vaak te simplistisch. Het is naïef om te denken dat de leerkracht in de klas de meeste directe impact heeft bij een leerling als er nog twintig andere klasgenootjes rondlopen die op een veel gelijkwaardiger niveau zitten. Gelukkig heeft de leerkracht de unieke kans om deze grotere omgeving (de klas) van de leerling te vormen. Het bewust worden van deze mogelijkheid en de realisatie dat er zo een grotere invloed op de pedagogische ontwikkeling van de leerling is, is een stap die veel docenten nog moeten zetten.

Albert Bandura (1977) verklaart dit met zijn sociale leertheorie. Leerlingen leren veel meer door de omgeving om hen heen te observeren en de reacties te waarderen dan van persoonlijke beloningen of straffen. Deze observatieprikkel komen vaak van invloedrijke personen binnen de omgeving van de leerling, soms is dit de leerkracht, maar vaak zullen dit medeleerlingen zijn. De leergierige vraag waarom een klasgenootje een sticker kreeg voor zijn werk kan dus meer invloed op de pedagogische ontwikkeling van een kind hebben, dan wanneer hij zelf bevestiging krijgt voor zijn goede werk. Bandura noemt dit *modelling*, de leerling leert dus veel van het model wat hij observeert. Voor de leerkracht is het dus belangrijk om er achter te komen wie op een bepaald moment model is voor de leerling om er dan voor te zorgen dat dit model het juiste gedrag laat zien en daarvoor beloond wordt. Met deze bewustwording kan een leerkracht indirect meer invloed uitoefenen op de vorming van een leerling.

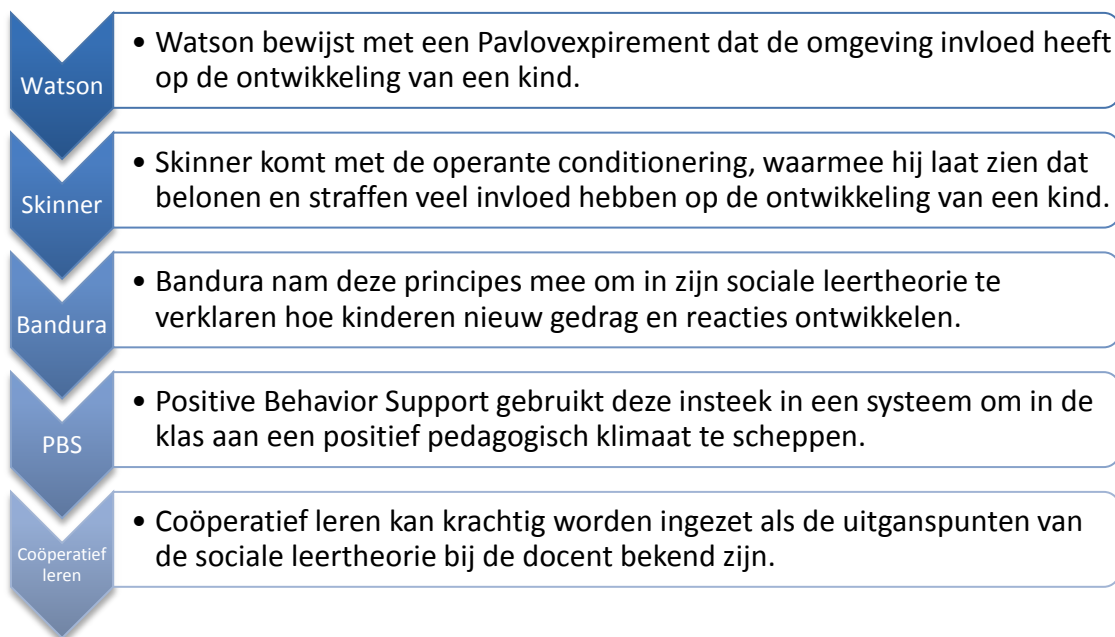
Kritiek op de sociale leertheorie komt vanzelfsprekend uit het naturekamp. Zo beweert Jensen (1989) dat de eigenschap om van iemand te leren een aangeboren eigenschap is. Hij stelt daarbij zelfs dat IQ voor een groot gedeelte (80%) bepaald wordt door de genen. Ongeacht of kinderen bepaalde leereigenschappen aangeboren krijgen, blijft de invloed van de omgeving belangrijk voor de uiting of de ontwikkeling van deze eigenschap. Op deze manier kun je verklaren waarom sommige leerlingen juist meer moeten observeren van een model dan andere.

De laatste jaren zijn er onderwijskundige ontwikkelingen die waarde hechten aan het principe dat klasgenoten meer invloed op een leerling hebben dan de leerkracht. Zowel op pedagogisch als op didactisch gebied zijn hier mogelijkheden in de klas voor.

PBS (Positieve Behavior Support) is een manier op een positief onderwijsklimaat te scheppen op de school. Het legt de nadruk op het principe dat goed gedrag beloond moet worden, omdat zo veel leerlingen goed gedrag herkennen (observeren) en het zelf ook gaan doen. Samenvattend wordt er met PBS een gewenste verwachting uitgesproken, gewenst gedrag aangeleerd (modelling) en gewenste gedrag systematisch bekrachtigd (De Jong & Beumer, z.d.).

Op didactisch gebied heeft het coöperatief leren al zijn intrede gedaan. Er moet echter wel voor gezorgd worden dat het met de juiste insteek gebruik wordt. Coöperatief leren is meer dan samenwerken, het is vooral de kansen benutten waarin leerlingen van elkaar willen leren. Daarnaast zorgt het ook voor positieve wederzijdse afhankelijkheid en bewustwording; we hebben elkaar nodig om te ontwikkelen (Förrer, Jansen & Kenter, 2004).

Leerkrachten kunnen dus niet meer voldoen met het overbrengen van kennis of het directe opvoeden van een kind, de maakbaarheid van de omgeving heeft misschien wel de hoogste prioriteit van de docent. Het is dus hoog tijd dat de taakomschrijving van de leerkracht wordt veranderd, misschien moet er ook maar eens goed nagedacht worden over een nieuwe naam: klassenkneeder!

literatuurlijst

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Förner, M., Jansen, L. en Kenter, B. (2004). Coöperatief leren voor alle leerlingen! Praktische toepassingen voor leerlingen met speciale behoeften. Amersfoort: CPS

Jensen, A. R. (1989). The relationship between learning and intelligence. *Learning and Individual Differences*, 1, 37-62.

Jong, C. de & Beumer, I. (z.d.) *Positive behavior support: Gedragsproblemen van leerlingen voorkomen en verhelpen dankzij PBS*. Geraadpleegd op 27 december 2012, van <http://oabdekkers.nl/gedragsproblemen-van-leerlingen-voorkomen-en-verhelpen-dankzij-positive-behavior-support-pbs>

Skinner, B.F. (1953). *Science and Human Behavior*. New York: Macmillan.

Watson, J. B. & Raynor, R. (1920). Conditioned emotional reactions. *Journal of Experimental Psychology*, 3, 1-14.